

Risale-i Nur'da Aleviliğe Dair-1

Ey ehl-i hak olan Ehl-i Sünnet ve cemaat! Ve ey Al-i Beytin muhabbetini meslek ittihaz eden Aleviler! Çabuk bu manasız ve hakikatsiz, haksız, zararlı olan nizai aranızdan kaldırınız. Yoksa, şimdiki kuvvetli bir surette hükmeyleyen zındıka cereyanı, birbirinizi diğnerinin aleyhinde alet edip, ezmesinde istimal edecek. Bunu mağlup ettikten sonra o aleti de kıracak.

Siz ehl-i tevhid olduğunuzdan, uhuvveti ve ittihadı emreden yüzer esaslı rabita-i kudsiye mabeyninizde varken, iftirakı iktiza eden cüz'i mes'eleleri bırakmak elzemdir.
Bediüzzaman Said Nursi
Lem'alar, s. 32.

Toplum olarak bir empati sorunuyla iç içe yaşadığımızı inkar edemeyiz. Kendimizi fert ve cemaat bazında, "ötekinin" yerine koyamayışımız, hayatımızı sağırklar diyaloguna çevirmiş. Bizim söylediklerimiz her zaman güzel ve doğru olurken, "öteki"nin söyledikleri batıl ve yanlış olmuş. Kendi kusurlarımız fazilete dönüşürken, muhabatımızın fazileti kusur olarak algılanır olmuş.

Halbuki Kur'an öğretisi toptancılığı reddeder. Doğru ile yanlış ayırt eden analizci yaklaşımı ön plana çıkarır. Toplumun veya ferdin her hali hatasız olmadığı gibi bütün halleri de hatalı değildir. "Birisinin hatası ile başkası mes'ul olmaz" (En'am, 164) ayet-i kerimesinde ifade olunan prensip şahsi, cemaati ve milli ölçeklerde davranışların belirlenmesi için adil bir Kur'an düsturudur.¹ Bir şahsın veya toplumun sahip olduğu özelliklerden birisinin kötü olması, sadece o sifata düşmanlık beslenmesini gerektirir. Yoksa, insanın bir kötü sıfatı yüzünden ona tamamen düşman olmak Kur'an'ın adalet anlayışına uymaz.

Bu ölçek düşünce bazında da ele alınabilir. Herhangi bir düşünce sisteminde görülen bir kaç hata, o düşünce sisteminin tamamının yanlış olduğunu ortaya çıkarmaz. "Meslekler ne kadar batıl da olsalar içinde ukde-i hayatiyesi hükmünde bir hak, bir hakikat bulunur."² Böyle durumlarda sonucu belirleyen unsurlara bakılır. Sonucu hak ve hakikat belirliyorsa o meslek hak, menfi yönü müsbet yönüne galip geliyorsa o meslek batıl demektir. Burada esas olan müsbet-menfi dengesinin ne şekilde bozulduğu meselesidir.

İslam'ın değişik açılardan yorumlanış biçimlerine bu açıdan bakmak gerekir. Tarihi bir olgu ve sosyolojik bir realite olan Alevilik de bu çerçeve de değerlendirilmelidir. Bu yapılırken "empatik toplum"un fonksiyonelliği canlı tutulmalı. Yani

toplumsal kesimler kendisini “öteki”nin yerine koyabilmelidir.

Bu çerçevede yazılan bazı eserler Ehl-i Sünnet ve Şia'nın birbirini anlamasına yardımcı olmak yerine; aradaki mesafeyi büyütüştür. Araya siyasi endişeler de girince, “tekfir” derecesine varacak suçlamalar görülmeye başlamıştır.

Alevi ve Sünnilerin uzun bir tarihi dönemde birbirini gereğince anlayamamaları, empatiyi sağlayacak bir platform oluşturamadıklarından kaynaklanıyordu. Bediüzzaman hayatta iken, talebelerinden bu soruna dair birçok soru aldı. Bu soruları cevaplarırken veya diğer meselelerin içerisinde Alevi ve Sünnilerin üzerinde buluşabileceği bir platform oluşturdu. Bu platformu oluştururken Alevilerin bütün sermayelerinin içinde saklı olduğu, anahtar kelimeleri kullandı. Hatta, söylemlerini Risale-i Nur'da bulan birçok Alevi, Bediüzzaman'ın sağlığında, Risaleleri okumaya başladı.

Esasen Alevi-Sünni ayrışmasının temelleri söylemde ve tarihi olayların yorumundan gizlidir. Bediüzzaman her iki alanı da inceleyerek bir yaklaşımla yeniden açıklamıştır.

Risale-i Nur'da Alevilik kavramı

Bediüzzaman'ın Alevilik konusundaki görüşlerini incelerken, kavramın sınırlarını çizmemiz gerekiyor. Bugünün dünyasında Aleviliği belirli kodlarda birleştirmenin imkânsızlığını, hemen herkes kabul ediyor. Yoğun bir şekilde birbirlerini Aleviliğini inkar etseler de, bütün Alevi kliklerini bugünün sosyal bir olgusu olarak kabul etmek zorundayız. Aleviliğin bütün kollarının Hz. Ali'yi referans alması, sosyolojik olmasa da tarihi bir zorunluluk olsa gerektir.

“Alevi” kelimesi Hz. Ali'ye intisabı olan kişi demektir. Bu açıdan “Ali”siz bir Alevilik düşünmenin, tarihi köklerini açıklamak pek mümkün değildir. Bu tür Alevilik tanımları yapanların tarihi köklerle ilgilendiklerini de söyleyemeyiz. Bediüzzaman, Alevilik kavramının asli mecrasından çıktığını düşündüğünden eserlerinde Aleviliğin doğru tanımlamasını yapmaya çalışmıştır. Said Nursi'de Alevilik, Hz. Ali muhabbetinin nebevi ve ilahi sevgiye ulaştırması demektir. Temel eksenini tevhid, Hz. Ali muhabbeti, Ehl-i Beyt muhabbeti ve nübüvettir. Fakat Alevilik zaman içerisinde asli referanslarını yitirerek değişik şekiller kazanmıştır. Bunu Bediüzzaman, “salabetli Alevilik, nihayet, Rafiziliğe dayandı”³ şeklinde ifade eder. Bu hakikatin yansıması olarak Hz. Ali ve Al-i Beyt ile hiç ilgisi olmayan Alevilik klikleri türemiştir. Bediüzzaman'ın eserlerinde tanımladığı Alevilikte, materyalist ve milliyetçi yaklaşımlarla üretilen alevi klikleri yoktur. Said Nursi bu klikleri, kendi kodlarıyla tanımladığı Aleviliğin içine almak için çaba sarf etmiştir. Talebelerinin “Münafık öldükten sonra namazı kılınmaz” ayetinin açıklaması bağlamında sordukları bir sorusu üzerine, bu ayetin Alevilere teşmil edilemeyeceğini, Alevilerin ehl-i kible olduklarını, yani İslam dairesi içinde yer aldıklarını yazar.⁴ Bu tanımlama, Ehl-i sünnet ile Aleviler arasındaki empati sorununu çözümlenmek açısından önemli bir yaklaşımdır.

“Hususi üstadım İmam-ı Ali'dir”

Hz. Ali sevgisi, Alevilerin en önemli fikir eksenidir. Olayların yorumunda bu ilkedan taviz vermemeye çalışırlar. Sünni kesimde de Hz. Ali sevgisi, küçümsenemeyecek bir yer işgal eder. Alevi ve Sünnilerdeki Hz. Ali sevgisi, Risale-i Nur'da zirveye ulaşır. Risale-i Nur talebelerinin en büyük üstadı, Peygamberden (a.s.m) sonra Celcelutiye'nin şahadetiyle, İmam-ı Ali olduğu belirtilir.⁵ Veysel Karani'nin Hz. Peygambere (s.a.v.) olan bağlılığına benzer bir ilişki de Bediüzzaman ile Hz. Ali arasında vardır. Üveys nasıl ki Hz. Peygamberi görmeden, Onun dersini talim etmişse, Bediüzzaman'da Gavs-ı Azam (k.s.) Zeynelabidin (r.a.) ve Hasan ve Hüseyin vasıtasıyla Hz. Ali'nin (r.a.) dersini tâlim etmiştir.⁶ Bu açıdan Risale-i Nur talebeleri Hz. Ali'nin (r.a.), Hasan ve Hüseyin'in (r.a.) ve Gavs-ı Azam'ın (k.s.) bu asırdaki talebeleridir.

Hz. Ali (r.a.) ile Risale-i Nur arasındaki, başka bir köprü de hilafet mes'elesindedir. Bediüzzaman, “Benden sonra hilafet otuz senedir” hadisi şerifini yorumlarken ilk beş halifeyi (Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Hasan) bu otuz yılın içinde mütalaa eder.⁷ Hicri tarihle bu zaman aralığı, otuz yıla tekabül etmektedir. Hz. Hasan'ın (r.a.) hilafetten ayrılmasıyla, İslâm tarihinde saltanat devri başlamıştır. Risale-i Nur, hilafetin görevinin en önemlisi olan “neşr-i Hakaik-i imaniye”de Hz. Hasan'ın (r.a.) görevini devam ettirerek beşinci halife unvanına hak kazanmıştır. Başka bir ifadeyle Hz. Hasan'ın (r.a.) altı ay gibi kısa hilafetini, uzun bir zamana çevirmiştir.⁸ Bu açıdan Risale-i Nur “Hz. Hasan'ın (r.a.) bir muavini, bir mütemmimi, bir manevi veledi hükmündedir.”⁹

Bediüzzaman, Risale-i Nurların Hz. Ali'ye yaklaşımının mantıklı bir sonucu olarak, Alevilerin risaleleri dinlemeleri

gerektiğini belirtir. Çünkü, Celcelutiye'nin şahadetiyle Nur talebelerinin en büyük hocası Hz. Ali olduğuna göre10 Onun muhabbetini dava eden Aleviler, Sünnilerden ziyade Risale-i Nurları dinlemelidirler.

“Nur'un mesleğinde hubb-u Al-i Beyt esastır.”

Alevilerin önem verdikleri bir kavramda Al-i Beyt muhabbetidir. Hz. Peygamberin (s.a.v.) evine mensup olanları ifade eden bu kavram, tarih boyunca siyasi çekişmelerde araç olmaktan kurtulamamış.

Aslında Hz. Ali (r.a.) muhabbetinin mütemmimi olan Al-i Beyt sevgisi Alevilerde olduğu gibi Sünnilerde de temel bir olgudur. Zaten Ehl-i Beyt sevgisi Kur'an'ın öngördüğü bir sevgidir. Bediüzzaman, “Dedi ki, vazifem karşılığında sizden bir ücret istemiyorum; sizden istediğim ancak akrabaya sevgi ve Ehl-i Beytime muhabbetir” (Şura, 23) ayet-i kerimesinin tefsirinde, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Al-i Beyte karşı ümmetin sevgisini istediğini belirtir. Hz. Peygamber (s.a.v) bir hadisinde, “Size iki şey bırakıyorum, onlara temessük etseniz, necat bulursunuz: Biri Kitabullah, biri Al-i Beytim” buyurarak Al-i Beytinin önemini vurgulamıştır.11

Kur'an'ın emrettiği Ehl-i Beyt sevgisi, Risale-i Nur'un da önemli bir esası hükmündedir. Fakat Al-i Beyt muhabbetini doğru anlamak noktasında Risale-i Nur'un ikazları vardır. Bediüzzaman, Resul-ü Ekrem (s.a.v.)'in Hz. Ali'ye söylediği: “Sende, Hz. İsa gibi bir kısım insan helakete gider. Birisi, ifrat-ı muhabbet, diğeri ifrat-ı adavetle. Hz. İsa'ya Nasrani muhabbetinden hadd-i meşrudan tecavüz ile-haşa-ibnillah dediler, Yahudi adavetinden çok tecavüz ettiler, nübüvvetini ve kemalini inkar ettiler. Senin hakkında da, bir kısım hadd-i meşrudan tecavüz edecek, muhabbetinden helakete gidecektir.”12 Hadis-i Şerifi muhabbetin nasıl olması gerektiğini ön plana çıkarıyor. Yani, Hz. Ali, Allah ve Hz. Peygamber'e izafeten sevilmelidir. Al-i Beyte de “vazife-i nübüvvetin bir hayt-ı nuranisi” (nurani bağları) olarak bakmak gerekir. Yoksa, Hz. Ali'nin Allah ve Resulüne olan bağlantısını düşünmeden, şahsi kahramanlıkları ve üstünlüklerini düşünerek sevilmesi doğru değildir. Bu tür sevgi Allah bilinmese de, Peygamber tanınmasa da olabilecek türden hasarete sebep olabilecek bir sevgidir.

Hz. Peygamber Al-i Beyti, peygamberlik vazifesi açısından sever. Çünkü, Sünnet-i Seniyyenin kaynağı, muhafızı, her türlü gereklerinin yerine getiricisi Al-i Beyt'tir.13 Hz. Peygamberin, Al-i Beyt sevgisinden muradı sünnet-i seniyyesi olduğuna göre, sünnet-i seniyyeye uymayanlar Al-i Beyt'ten olmadığı gibi, Al-i Beyt'e hakiki dost da olamazlar.14

Bediüzzaman, “mesleği(n)de bir esas” olarak tanımladığı Al-i Beyt sevgisinin hiçbir zaman yok edilemeyeceğini belirterek talebelerini Vehhabilik konusunda ikaz eder. Hz. Ali ve Al-i Beyt adaveti ile bilinen Vehhabilere Risale-i Nur'da hiçbir cihette sıcak bakılmamıştır.15 Hatta, “Vehhabilik damarı nurun hakiki şakirtlerinde olmamak lazım geliyor”16 denilerek, Al-i Beyt adavetine karşı net tavır belirlenmiştir. Risale-i Nur'da Al-i Beyt sevgisinin teşvik edilmesi Alevilerle bu noktada da ittifak edildiğini gösteriyor. Risalede tanımlanan Al-i Beyt muhabbetinin niteliğine, hakiki Alevilerin can-ı gönülden katıldıklarını söyleyebiliriz. Alevilerin en mühim kesimini teşkil eden Caferilerde, Al-i Beyt muhabbetinin, Allah'a ve Rasulüne götüren nurani bir bağ olduğunu kimse inkar edemez. Hakiki Al-i Beyt dostluğunu öğreten Risale-i Nur ile Aleviler arasında Al-i Beyt muhabbeti konusunda hiçbir anlaşmazlık yoktur. Bu özellikten dolayı Bediüzzaman “hakiki Aleviler kemal-i iştiaqla o daireye girmeleri gerekir”17 demektedir. Hatta, Alevilerin, Risale-i Nur derslerini Sünnilerden ziyade dinlemeleri gerekir. Aksi takdirde Al-i Beyte muhabbet davaları yanlış olur.18

On İki İmam'ın Yolu

İran ve Türkiye'deki Alevilerin çoğu Caferiye mezhebinin mensuplarıdır. Bu mezhebe İsnâaşeriyye Şiası da denilir. Bu mezhebe göre imamet usulü'd-din'dendir. İlk İmam kabul ettikleri Hz. Ali'yi Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin takip eder. Daha sonra Hz. Hüseyin'in oğlu Ali Zeyne'l-abidin, Muhammed El Bakır ve oğlu Cafer Sadık imam olmuştur. Bundan sonra İmam Musa el-Kâzım'ın soyundan gelenler Oniki İmamı tamamlamıştır. İsnâaşeriye şiasına göre imamlar hatadan korunmuş sayıldıkları için davranışları sünnet olarak değerlendirilir. On iki imamdandır Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Muhammed el Bakır ve Cafer es Sadık gibi imamlar Alevi-Sünni ayırımı olmaksızın herkes tarafından benimsenir.19 Bediüzzaman da, “azami imamların en mühimleri ve sair on iki eimme-i müçtehidin” yolunu “Alem-i İslamın cadde-i kübrası” şeklinde isimlendirir.20 Hz. Hüseyin'in soyundan gelen bu imamların-özellikle Zeynel Abidin ve Cafer-i Sadık-her biri manevi bir mehdi hükmüne geçerek, zulümatı dağıtıp Kur'an nurunu ve iman hakikatlerini yaymışlardır.21

Bediüzzaman'ın On iki imama bakışı Alevi ve Sünniler arasında, yeni bir köprü niteliğindedir. Ehl-i Sünnet alimlerinin on iki imamın ikinci altısına mütereddit bakışları, Bediüzzaman'ın net ifadelerinde görülmemektedir. Bu da Alevi ve Sünniler arasındaki mesafenin daralmasını sağlayacak önemli bir faktördür.

Dipnotlar:

1. Bediüzzaman Said Nursi, Sünühat, İst. 1994, s. 39.
2. Bediüzzaman Said Nursi, Mektubat, Germany 1994, s. 354.
3. Sünühat, s. 38.
4. Bediüzzaman Said Nursi, Emirdağ Lahikası, Germany 1994, s. 70.
5. A.g.e., s. 70.
6. A.g.e., s. 61.
7. Bediüzzaman Said Nursi, Sikke-i Tasdik-i Gaybi, İst. 1995, s. 123.
8. Mektubat, s. 65.
9. A.g.e., s. 659.
10. Emirdağ Lahikası, s. 70.
11. Bediüzzaman Said Nursi, Lem'alar, Germany 1994, s. 27.
12. Mektubat, s. 107.
13. Lem'alar, s. 27.
14. A.g.e., s. 28.
15. Mektubat, s. 352.
16. Emirdağ Lahikası, s. 177.
17. A.g.e., s. 210.
18. A.g.e., s. 70.
19. Hayreddin Karaman, "Caferiyye", TDV İslam Ansiklopedisi, C: 7, İstanbul 1993, s. 4.
20. Mektubat, s. 420.
21. A.g.e., s. 101.